

ბაჩანა ჯიშკარიანი, ევროპული სისხლის სამართლის მნიშვნელობა და მისი გავლენა საქართველოში*

(საერთაშორისო და ევროპული სისხლის სამართლის სერია, ტ. 6), გამომცემლობა ნომოსი, ბადენ-ბადენი, 283 გვ., 79 ევრო.

სამართლის დოქ. *ანეკე პეტცე*

სისხლის სამართლის ევროპეიზაცია გერმანულ სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ათეული წლებია განხილვის საგანია. ამასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებულია უამრავი სტატია, მონოგრაფია, კრებული თუ სხვა. ბოლო ათეული წლებია განსაკუთრებული ყურადღება ევროპული სისხლის სამართლის ვინრო გაგებაზე მახვილდება, ანუ საუბარია ევროკავშირის სამართლის გავლენებზე ნაციონალურ სისხლის სამართალზე. ამ სფეროსადმი ინტერესის კიდევ უფრო გაღვივების საფუძველია მუდმივი დინამიკა და განსაკუთრებით ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის პირველი აბზაცი, რომელიც სისხლის სამართლებრივი მითითებების კომპეტენციებს შეიცავს და ლისაბონის ხელშეკრულებაშია ჩადებული. მართალია, ევროპული სისხლის სამართლისადმი ინტერესი განსაკუთრებით მაღალია კავშირის წევრ სახელმწიფოებში, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არანევერ სახელმწიფოებში ეს გავლენები არ იგრძნობა. ევროკავშირში განეწინაურების მსურველი სახელმწიფოს მაგალითზე ეს კარგად ჩანს მიუნხენის ლუდვიგ-მაქსიმილიანის სახელობის უნივერსიტეტში *ბაჩანა ჯიშკარიანის* მიერ პროფ. *სამართლის დოქ. პელმუტ ზატცგერთან* შესრულებულ სადოქტორო ნაშრომში. მასში საუბარია ევროპული სისხლის სამართლის მნიშვნელობასა და გავლენაზე საქართველოში. საერთაშორისო გავლენების თვალსაზრისით მანამდე ქართულ სამართლებრივ მეცნიერებაში ძირითადი აქცენტი ევროსაბჭოს გავლენებზე კეთდებოდა. ბაჩანა ჯიშკარიანის მიერ, 2013 წელს გერმანიაში გამოქვეყნებული აღნიშნული ნაშრომით, გარკვეულწილად ეს დანაკლისი შეივსო, რითაც ის გვიჩვენებს, რომ ეს მიმართულება მნიშვნელოვანია, მიუხედავად იმი-

სა, რომ საქართველოს ევროკავშირში განეწინაურება უახლოეს პერსპექტივაში არ განიხილება. ამავდროულად, არც ის უნდა დაგვაინტერესდეს, რომ 2014 წლის ივლისში, საქართველოსა და ევროკავშირის შორის დადებული ასოცირების ხელშეკრულება დაახლოვების პროცესის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მაგალითია. ევროპული სისხლის სამართლისადმი ქართული სამეცნიერო წრეების ინტერესზე ისიც მიანიშნებს, რომ საქართველოში ჯიშკარიანის ნაშრომი, რომელიც უკვე პროფესორია, გადამუშავებული სახით სახელმძღვანელოს ფორმატით გამოქვეყნდა საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობის გერმანული ფონდის (IRZ) მხარდაჭერით. ეს არის ევროპული სისხლის სამართლის პირველი სახელმძღვანელო ქართულ ენაზე.

ნაშრომი 250 გვერდიანია და იყოფა რვა ნაწილად. პირველი და მეორე თავები ეთმობა საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ურთიერთობებს (თავი 1, 19-31) და ევროპულ ინტეგრაციას (თავი 2, 33-51). ამით იქმნება ნაშრომის ისტორიული და პოლიტიკური კონტექსტი. შემდეგ საუბარია ევროპული სისხლის სამართლის ცნებასა და მის პოტენციურ გავლენებზე ქართულ სისხლის სამართალზე. ეს საკითხები დაყოფილია შემდეგი თანმიმდევრობით: ევროპული სისხლის სამართალი (თავი 3, 53-73), ევროპული სამართლის გავლენები ნაციონალურ სამართალზე (თავი 4, 75-165), ასიმილირება (თავი 5, 167-175), ევროპული სამართლის უპირატესი იურიდიული ძალა და ნაციონალური სისხლის სამართლებრივი ნორმების განეიტრალება (თავი 6, 177-194), ევროპული სამართლის შესაბამისი განმარტება, მისი მნიშვნელობა და ფარგლები (თავი 7, 195-206). ნაშრომი სრულდება ქართული მატერიალური სისხლის სამართლის იმ მნიშვნელოვანი სფეროების ანალიზით, რომლებზეც გავლენას ახდენს ევროკავშირის სამართალი (თავი 8, 207-265).

* რეცენზია ქართულად თარგმნა ასოცირებულმა პროფ. დოქ. ბაჩანა ჯიშკარიანმა.

ნაშრომის პირველ თავში ჯიშკარიანი მიმოიხილავს საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობების ქრონოლოგიას. ის ხაზს უსვამს იმას, რომ 1991 წელს, საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადების დღიდან ეს ურთიერთობები ინტენსიურად ვითარდება. მაგალითად, ის ეხება 1997 წელს, საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ დადგენილებას საქართველოს კანონდებლობის ევროპის კავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის შესახებ, რომლის ძალაში შესვლამაც გარკვეული მიზეზების გამო რამდენიმეჯერ გადაინია (24-25). გარდა ამისა, საუბარია იგივე ევროპულ სამეზობლო პოლიტიკასა და საქართველოზე. ყოველივე ამით ავტორი გვიჩვენებს ევროპული სისხლის სამართლის მნიშვნელობას საქართველოში. ნაშრომის მეორე თავი, რომელიც ევროპული ინტეგრაციის ისტორიას ეხება, მოკლედ არის ჩამოყალიბებული და უფრო ქართველი მკითხველისთვის არის განკუთვნილი.

ავტორი ასევე საუბრობს ევროპული სისხლის სამართლის გავლენებზე, განსაკუთრებით ქართული სისხლის სამართლის ჭრილში, სადაც ის ევროპული სისხლის სამართლის სიღრმისეული ცოდნით ამ ორ სამართლებრივ სისტემას ერთმანეთთან ეფექტურად აკავშირებს. თავის ნაშრომში ის ევროპული სისხლის სამართლის შემდეგ დეფინიციას იყენებს: „ევროპული სისხლის სამართალი (...), ეს არის ყველა იმ სისხლისსამართლებრივი, როგორც მატერიალური, ასევე საპროცესო, ნორმისა და პრაქტიკის ერთიანობა, რომელიც ევროკავშირის სამართლიდან გამომდინარეობს და ნევრი სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი სისტემების ჰარმონიზაციისკენ არის მიმართული“ (53). გარდა ამისა, საუბარია ევროპული სისხლის სამართლის სპეციალური მიზნებისა (59-68) და ქართული სისხლის სამართლის (68-72) მიზნების შედარებაზე, რომლის ფარგლებშიც მიმოიხილულია ქართული სისხლის სამართლის განვითარება 1922 და 1928 წლების საბჭოთა კოდექსებიდან დღეს მოქმედი, 2000 წელს Yძალაში შესული, სისხლის სამართლის კოდექსის ჩათვლით.

ნაშრომის მეოთხე თავი ეხება ევროკავშირის შეაძლებლობებს, მოახდინოს გავლენა ნაციონალურ სამართლებრივ სისტემებზე. ჯიშკარიანი თავიდან ევროკავშირის მოქმედების ზოგადი ფორმებით იწყებს (77-87) და თანდათან გადადის ადგილობრივ სამართალზე პოტენციურ გავლენებზე (90-134),

რომლის ფარგლებშიც განხილულია ქართული სისხლის სამართლის სხვადასხვა ასპექტები, როგორც არის სასჯელების გამოყენების პრაქტიკა, ე.წ. „გაიდლაინები“ და სასამართლოს თავისუფლება (97-101). გერმანელი მკითხველისთვის ქართული სამართლებრივი სისტემის ცოდნის გარეშე ამ ნაწილის გაგება შედარებით რთულია, ამიტომაც მოკლე შესავალის გაკეთება გასაგებობის თვალსაზრისით უმჯობესი იქნებოდა. იქვე საუბარია საპროცესო შეთანხმებასა და სანქციებზე (124-134), იურიდიული პირების დასჯადობაზე (134-145). იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივ დასჯადობასთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ ქართული სისხლის სამართალი ამ ინსტიტუტს 2006 წლიდან აღიარებს და ეს ჩადებულია სსკ-ის 107¹-ე მუხლში. ამით ქართული სისხლის სამართლის კოდექსი, ავტორის მოსაზრებით, შესაბამისობაშია ზოგადად ევროკავშირის მოთხოვნებთან (144-145). საქართველოში არსებულ საპროცესო შეთანხმების პრაქტიკასთან მიმართებაში კი ავტორი გარკვეულ ეჭვებს გამოთქვამს ევროკავშირის სამართლებრივი სიკეთების ეფექტური დაცვის თვალსაზრისით და მიუთითებს, რომ აუცილებელია მხარეებს შორის დადებული შეთანხმება სანქციის ნაწილში შემდეგ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებდეს: ქმედითი, თანაზომიერი და დამაშინებელი (134). მეოთხე თავი სრულდება ევროკავშირის მხრიდან სისხლისსამართლებრივი მითითების გაკეთების კომპეტენციებზე ევროკავშირის საქმიანობის წესის შესახებ ხელშეკრულების 83-ე მუხლის საფუძველზე (145-164), სადაც ამ მუხლში ჩადებული ე.წ. საავარიო მუხრუჭი დადებითად არის შეფასებული (158-164).

მეხუთე თავში ავტორი ევროკავშირის სამართლის ნაციონალურ სამართალზე მითითებებზე მსჯელობს და იმ პრობლემატურ ასპექტებს ამუშავებს, რომლებიც საქართველოსთვის ევროკავშირში განწესების შემთხვევაში გახდება მნიშვნელოვანი (167-175). მეექვსე თავი ეხება თავდაპირველად ქართული და ევროპული სამართლის ზოგად ურთიერთმიმართებას (177-182). ავტორი ხაზს უსვამს, რომ საერთაშორისო შეთანხმებები საქართველოში რანგით კონსტიტუციისა და კონკორდატის შემდეგ დგას, რაც საკონსტიტუციო სასამართლოს აძლევს იმის საშუალებას, რომ მის კონსტიტუციურობაზე იმსჯელოს (180-181). ამავე თავის მეორე ნაწილი ეთმობა ნამდვილ და მოჩვენებით კოლიზებს, როგორც დანაშაულის შემად-

გენლობებიდან, ასევე სანქციებიდან გამომდინარე (183-194).

ბოლო ორ თავში მოცემულია კარგი ანალიზი იმისა, თუ რამდენად შეესაბამება ამჟამად ქართული სისხლის სამართალი ევროკავშირის სამართალს ან რამდენად არის შესაძლებელი ქართული სისხლისსამართლებრივი ნორმების ევროპული ნორმების შესაბამისი განმარტება. განმარტების საკითხს მეშვიდე თავი ეძღვნება, რომელიც იწყება ევროკავშირის სამართლის შესაბამისი განმარტების მნიშვნელობისა და ფარგლების მიმოხილვით (195-199), სამოხელეო დანაშაულების, დოკუმენტებთან და ბეჭდებთან დაკავშირებული დელიქტების, ცრუ ჩვენების თუ სხვა შემადგენლობების მაგალითზე (199-205). ავტორი, პირველ რიგში, ნორმის სიტყვა-სიტყვითი განმარტების აუცილებლობაზე მიუთითებს (197) და ფულის გაყალბების მაგალითზე გვიჩვენებს, რომ ქართული სისხლის სამართლის კოდექსის მუხ. 212 სწორედ თავისი შინაარსიდან გამომდინარე უცხოულ ვალუტასაც, მათ შორის, ევროსაც იცავს (203). მერვე, უკანასკნელ თავში, განხილულია სისხლისსამართლებრივი ჰარმონიზაციის მნიშვნელოვანი სფეროები, იქნება ეს ტერორიზმი, ტრეფიკინგი, კორუფცია თუ სხვა. აქ გაანალიზებულია, თუ რამდენად შეესაბამება ქართული კანონმდებლობა ევროკავშირის მოთხოვნებს ან სად არის შეუსაბამობები (207-265). აღსანიშნავია ის, რომ ეს კომპლექსური თემატიკა 250 გვერდშია ჩატეული, რასაც იქამდე მივყავართ, რომ ზოგიერთ მონაკვეთს სიღრმისეული დამუშავება აკლია. ამიტომ, ზოგიერთი თავის უფრო ამომწურავი ანალიზი სასურველი იქნებოდა.

მთლიანობაში ჯიშკარიანის დისერტაცია კარგ ანალიზს გვთავაზობს ევროკავშირის სამართლის ქართულ (სისხლის) სამართალზე პოტენციური გავლენების თაობაზე. გერმანელი მკითხველისთვის საკითხების უკეთესად გაგების მიზნით, უმჯობესი იქნებოდა ქართულ სამართალზე უფრო მოცულობითი ინფორმაციის მიწოდება. მიუხედავად ამისა, ეს ნაშრომი აუცილებლად ყურადსაღებია მათთვის, ვინც დაინტერესებულია ქართული მატერიალური თუ პროცესუალური სისხლის სამართლით. ის ასევე მნიშვნელოვანი გზამკვლევაა ქართული სამართლის ევროპულთან ჰარმონიზაციის გზაზე.